

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

ლემბგიური ენა

ლემბგიური ენა, იბერიულ-კავკასიურ ენათა დაღესტნის ჯგუფის ახალდამწერლობიანი ენა. გავრცელებულია დაღესტნის სამხრ.-აღმ. ნაწილში - კასუმქენტის, მაჰარამქენტის, ქურახის, ნაწილობრივ ხივისა და რუთულის რ-ნებში, აგრეთვე ჩრდ. აზერბაიჯანის გუსარის, ყუბისა და ხუდათის რ-ნების ზოგიერთ სოფელში. აქვს 3 ძირითადი დიალექტი - კიურიული, ახტისა და ყუბის (დიალექტებში გამოიყოფა კილოკავები). ლ. ე-ში ხმოვანთა სისტემა მარტივია - ა, ე, ი, უ, ა, უ, ახტის დიალექტში არის ~ -ც, ო გვხვდება მხოლოდ რუსულიდან ნასესხებ სიტყვებში. თანხმოვნებში გამოიყოფა სონორებისა და ჩქამიერების კლასები. ჩქამიერებში დასტურდება ოთხეულთა სისტემა - მჟღერი, ფშვინვიერი, მკვეთრი და პრერუპტივი (არაფშვინვიერი ყრუ). აფრიკატების რიგში აკლია ძ, ჯ (გვხვდება მხოლოდ ზოგიერთ თქმაში). მახვილი მოუდის მე-2 მარცვალს სიტყვის დასაწყისიდან. გრამატ. კლასების სისტემა დაკარგულია, დაცულია მხოლოდ ცალკეული ექსპონატები, გადმონაშთების სახით, როგორც სახელებში, ისე ზმნებში. ბრუნების სისტემა განვითარებულია. ძირითად ბრუნვებთან (სახ., ერგატიული, ნათ., მიც.) ერთად არის ადგილობითი ბრუნვების რამდენიმე სერია (14 ბრუნვა). ბრუნებისას გატარებულია ორფუძიანობის პრინციპი - ბრუნება ემყარება ერგატივის ფორმას. თვლის სისტემა ოცობითია. იმის მიუხედავად, რომ ზმნას გრამატიკული კლასისა და პირის კატეგორიები არა აქვს, იგი მდიდარია როგორც ორგანული, ისე აღწერითი წარმოების ფორმებით. ზმნას აქვს დრო-კილოს, მიმღეობისა და კაუზატივის კატეგორიები, ბრძანებითი, პირობითი, კითხვითი და უარყოფითი ფორმები. გვარი დიფერენცირებული არ არის. გარჩეულია გარდამავალი და გარდაუვალი ზმნები (ლექსიკურად და სემანტიკურად). გარდამავალი ზმნისათვის დამახასიათებელია ერგატიული კონსტრუქცია, სალიტ. ლ. ე-ს საფუძვლად უდევს კიურიული დიალექტი. დამწერლობა შეიქმნა 1928.

ლიტ.: თ ე თ რ ა ძ ე მ., ლეზგიურ აფიქსთა შემადგენლობა და ფონეტიკური თავისებურებანი, „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება“, 2019, ტ. 47; თ ო ფ უ რ ი ა გ., ლეზგიური ზმნის ძირითადი მორფოლოგიური კატეგორიები (კიურიული და ახტის დიალექტების მონაცემთა მიხედვით), თბ., 1959; ლ ო ლ უ ა რ., არსებით სახელთა კომპლზიტური წარმოება ლეზგურ ენაში, „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება“, 2020, ტ. 48; Г а д ж и е в М. М., Синтаксис лезгинского языка, ч. 1-2, Махачкала, 1954-63; Г а й д а р о в Р. И., Лексика лезгинского языка, Махачкала, 1966; Г ю л ь м а г о м е д о в А. Г., С а а д и е в Ш. М., Библиография по лезгинскому языкознанию, Махачкала, 1972; У с л а р П. К., Этнография Кавказа. Языкознание, [ტ.], 6 – Кюриისკიი იაკი, ტფლ., 1896.

გ. თოფურიია
